ON NICODIM GRECEANU'S LANGUAGE IN ÎNVĂȚĂTURI DE MULTE ȘTIINȚE (1811)

Liliana SOARE*

Abstract. *The present study aims at presenting the configuration of the literary norm used by archimandrite Nicodim Greceanu in his translation of Polyzois Kontos'* Poikili Didaskalia, entitled Învățături de multe științe (1811). *The analysis discusses the phonetic and morpho-syntactic features of the text in order to see to what extent they are specific of the Wallachian literary norm of the period*.

Keywords: *translation, phonetic features, morpho-syntactic features*

The archimandrite Nicodim Greceanu (1762-1817) translated from Greek several books, which remained in manuscript, such as: *Theotocarion adecă canoane de rugăciune către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu* (1795, ms. 2097 BAR); *Neon ecloghion. Adecă carte nouă cu alegeri de vieți vrednice de cuvântat ale unor sfinți... a lui Nicodim Aghioritul, tălmăcită din limba greacă* (1807, ms. 1369 BAR); *Adunare de învățături ale multor filosofi și dascăli...din care unele s-au tălmăcit după grecie și s-au mai adăugat* (1813, ms. 1986 BAR). He also translated Polyzois Kontos' book, *Poikili Didaskalia.*

Polyzois Kontos (Ioannina, 1760? – Wallachia, 1821?) was a Greek scholar, cleric and teacher. He originally attended school near Kosmas Balanos, a conservative scholar in Ioannina and continued his studies in Venice. He worked mainly as a teacher in Vienna and later taught in schools in the Greek communities of Pest (1793) and Tokaj in Hungary and, after 1805, in Bucharest and Ploiești.

The first two editions of *Poikili Didaskalia* [Varied Teachings] were printed by Georgios Bendotes in Vienna in 1803 and 1806. The Romanian cleric used the latter edition, which appeared in 1806. Entitled *Învățături de multe științe folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe Dumnezeiasca scriptură*, the translation was printed in Ioan Bart's typography in Sibiu, in 1811 (in 4º, 157 pages), with a foreword written by Iosif, bishop of Argeș (between 1793 and1820).

With a dialogical structure (questions and answers), the book contains religious teachings (the main prayers a Christian should know but also short presentations of the Bible and the main teachings about God and Jesus Christ). In the second part of the book, which is not delimited as such, there are several chapters treating about various fields of science: medicine, astronomy, zoology, botany, mineralogy, geography, meteorology, the last chapter being dedicated to the presentation of the administrative-territorial configuration of Europe.

The present study aims at presenting the configuration of the literary language employed by Nicodim Greceanu in this translation by emphasizing phonetic, and morpho-

* University of Pitești, lilianasoare2006@yahoo.com

BDD-A29884 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:24 UTC)

syntactic peculiarities. A future study is to be dedicated to the lexical features of the translation, which are very important from the perspective of the specialized lexicon used and the Greek influence on literary Romanian.

Regarding the literary norm promoted by P. N. Greceanu in this translation, we recorded the following phenomena:

- preservation of protonic *ă* in: *fămeiască* (126), *năsip* (156), *părére* (118), *să se răsipească* (20), *rătund* (121, *rătunde,* 116), in *a locui* and its derivates: *să lăcuia* (138), *lăcuiesc* (134), *lăcuit* (138, *lăcuitul*, 155), *lăcuitori* (140, 147).
- preservation of medial *e* în: *besericii* (11), *să nu cetim* (11), *streini* (102).
- *î* > *u* in: *umblă* (116), *umflă* (135), but it is preserved in *întră* (133, 145 etc.).
- *u* >*o* in *greotății* (115) and in the radical of the verb *cuprinde*: *coprinde* (20, *să coprinde,* 134, *coprinzând*, 22), *coprinsul* (20), *coprinzătoare* (142), and *adăuga: adeogare* (135).
- *a mulțumi* and its variants exhibit forms with *ă*, in accordance with the old norms: *mulțămim* (10), *mulțămiri* (8), *mulțămit* (111), *nemulțămindu-să* (111).
- hard dentals and labials: *dăstule* (127); *năcăjit* (111), *învălișul* (139), *tălmăcéște-m* (116).
- hard s, *ș*, *j*: *învârtindu-să* (114), *săminție* (124); *așăzarea* (116, 120), *cătevaș* (138), *cinevaș* (111), *greșală* (138), *greșăsc* (137), (*mii de*) *ostaș* (154), *să-ș* (111), *săvârșaște* (136); *îngrijască* (111, *îngrijăsc,* 154), *învârtejaște* (115).
- hard *r: lacrămi* (112), *să uraște* (82).
- The palatal timbre of the vibrant *r* is rendered with consistency in words derived with the suffix *–tor* or in non-derivative words: *ajutoriul* (137), *arzătoriu* (148), *ceriu* (137), *dogoritoriu* (148), *făcătoriul ceriului* (5), *păzitoriu* (4), *zburătoriul* (151), *ziditoriu și poruncitoriu* (17).
- soft *ț: curățește* (4), *sfințească-se* (4).
- affricate *ğ* is preserved in *împregiuriul* (121, but *împrejurul*, 121).
- preservation of *č* in: *obicinuiesc* (139), *vecinic* (109).
- preservation of *h* in *pohta* (*pohtele*, 112, 132 etc.).
- preservation of *ia: boiari* (103), *miluiaște* (112), *pialea* (126), *priateni* (13), *pricinuiaște* (140).
- Toponyms ended in *–a* exhibit forms without enclitic articles when used after prepositions, specific of old norms: *Cum încă să împarte pământul? În Evropă frumoasă, în Asie bogată și în Africă caldă* [..] *și în Americă prea mare* (145).
- *l'* in *feliu* and its derivates: *feliuri* (125, 128), *feliurime* (122, *feliurimi*, 129).
- soft *z: păzească* (139), *slobozește* (8), *umezeala* (137).
- Neuter nouns with the radical ended in *–r* form the plural in *–ă*, in accordance with the old norms: *cară* (156), *izvoară* (114, 142).
- plural forms în *–uri*: *miliunuri de miluri* (115).
- *Piatră* has the plural in *-i*, according to the old literary norm: *pietri* (121, 129, *pietrile*, 130).
- the singular form of *copac* is *copaci*, according to the old norms: *copaciului* (126).

BDD-A29884 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:24 UTC)

- Genitive-Dative of some feminine nouns of 1st declension in *–ii: casii* (100), *feții* (8), *zilii* (116).
- adnominal Dative: (Luna) *iaste dorifor (adecă strejuitoriu) pământului* (119).
- analytic Genitive with the preposition *de*: *purtătoriu de grijă* (156) and *a: în mijlocul a toate* (120), *iaste lumina a toată lumea* (121), *marea a ostroavelor Canariei* (134).
- The variable forms of the possessive-Genitive mark are most commonly used: *vârf al lumii* (115), *céle patru vrémi ale anului* (116), *părți ale pământului* (134), *cei mai înalți munți ai pământului* (146) etc. The invariable forms of the possessive-Genitive mark are underrepresented: *cercările a multora* (141).
- The adjective *gol* appears with the plural form *goli* (12), specific of old Romanian.
- variable forms of the relative pronoun: *carea* (136), *carele* (112), *carii* (127).
- indefinite pronouns: *cinevaș* (13), *fiește* (135), *fieștece* (137), *niscareva* (140).
- The Genitive-Dative of the adjectival article is, in the feminine, singular, *cei(i)*, etymological form (< *ecce* + *illaei*), and not *celei*, analogic form, following the plural: *materiei ceii de desupt* (140), *a materiei cei de pucioasă* (150).
- exclusive use of verbal forms with altered dentals: *să arză* (148), *crez* (5), *să deprinză* (85), *îngreoindu-se* (115), *să pătrunză* (149), *puindu-le* (135), *ca să le scoață* (131), *scoțând* (141).
- The 1st-conjugation verb *a înconjura* (ending in *–(ur)a* in the infinitive) has the paraxiton etymological form with *u* in the final syllable in the present tense of the indicative: *îl încungiură* (119), *ce încungiură* (133) as well as in the participle or gerund: *încungiurat* (125, 140, 144), *încungiurând* (139).
- The present perfect tense has in the singular forms homonymous with the plural, etymological forms used exclusively in all literary variants of old Romanian language: […] *care au poruncit Dumnezeu pământului de au răsărit* (128), *ș-au câștigat și ea multe numiri* (136), *Hristofor Colomb au găsit America la leat 1492* (138), *Iar Cooc au găsit cătră sânul arcticesc ostroave numai de ghiață* (138), *s-au sfărâmat ghiața aceia* (138), *și zicem că au căzut o stea* (151) etc.
- Exclusive use of the form with etymological hiatus in the forms of the verb *primi: priimit-au* (20), *priimesc* (137) etc.
- The verb *călători* is used in transitive constructions: *călătorea prea depărtate locuri* (137) and *locui* presents the passive mark *se*, in passive constructions with a reflexive constituent: *Cum s-au lăcuit America? Să lăcuia de niște neamuri despre Crivăț* (138).
- *A ști* is used with the preposition *la*, which was later replaced with *de: America era știută și la cei vechi* (137).
- The infinitive is quite often used, despite the fact that the general tendency of the period was to replace it with the subjonctive: *Un meșteșug care învață pre om* a tămădui *boalele* (113), *unde poate* lucra *cu mâna* (113), *Mai iaste altcevaș trebuincios* pentru a-*și* păzi *cinevaș sănătatea* (114), *să învârtește* [...]

BDD-A29884 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:24 UTC)

fără de a să apropia (115), *locul acela unde voiesc* a merge (137), *acest meșteșug* a umbla *pe ape* (137), *întră în pământ* fără de a strica *casele* (139) etc.

- The ordinal numeral presents current forms: *al doilea* (142, 143), *al treilea* (142), *al patrulea* (143).
- Prepositions present old or regional phonetisms: *către* (112), *dupre* (122), *pre* (127), *preste* (10), *supt* (143). Some of them are used in unspecific contexts: *încungiură marea și pământul despre toate părțile* (147).
- The conjunction *dacă* is exclusively used with the phonetism *deaca*, specific of the southern norm. The coordonation is often marked by *nici: Să nu mănânce cinevaș mai mult, nici prea mult să postească* (112), *Să nu să îndeletnicească în desfătări și în pohtele dulcții, nici iarăș să fie preste măsură înfrânat*. *Să nu să întristeze de întâmplările ce-i va veni, nici iarăși să nu fie nesimțitoriu* (112).
- adjectives derived with *–icesc* are most commonly used: *miluri gheograficești* (117), *gheograficeștile harte* (137), *gheometricescul picior* (157), *zemuri metalicești* (126), *zodiacescul rotocol* (116) etc.
- frequency of the suffix *–os: umejoase, apătoase, țărânoase, vârtoase* (130), *strâmturoase* (133) etc.
- Greek words: *ipochimenului* (92, *ipochimenile*, 104), *ipolipsis* „stimă, considerație" (82, 104), *metahirisește* "folosi" (103, *să metahirisească*, 106), *vă veți pliroforisi* "a se convinge" (117), *proeresis* "bunăvoință, generozitate" (102) etc.
- old and regional words: *nărâmzat* (152), *a vorovi* (108), *zavistia* (13) etc.

Narrowing down our endeavour to the fundamental features of the literary norm, the main features of the language that Nicodim Greceanu uses in this translation are in accordance to the characteristics established for the respective region and period (Gheție, 1975: 431-547): maintaining of protonic *ă* (*fămeiască*, *năsip*, *păréte*, *răsipi*, *rătund*); maintaining of etymological *î* only in *întra*; maintaining of medial *e: besericii*, *ceti*; *ia* preserved (*priateni, pricinuiaște*); usage of the affricate in the forms of the verb *încunjura*: *încungiura*; hard *s, ș, j: săminție, așăzarea, îngrijască*; soft *ț: curățească, sfințească-se*; soft *r* in final position in derivative and non-derivative words: *ajutoriul*, *arzătoriu*, *ceriu*, *făcătoriul ceriului*, *păzitoriu*; *l'* in *feliu* and its derivates; archaic structures with adnominal datives and analytical genitives; variable forms of the relative pronoun and possessive-genitive mark; the auxiliary *au* in the present perfect, 3rd person singular; verbal forms with altered dental; usage of Grecisms such as: *ipolipsis, ipochimen, metahirisi, pliroforisi*, *proeresis*.

Source

Polyzois Kontos, *Învățături de multe științe folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe Dumnezeiasca scriptură*, traducere de Nicodim Greceanu, Sibiu, 1811.

Bibliography

Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975.

BDD-A29884 © 2017 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:24 UTC)